

แนวทางการจัดการศึกษาไทยในอนาคต Thailand Future Education Administration Guide

ทิพย์เกสร บุญอำไพ

บทนำ

การจัดการศึกษาในอนาคต จำเป็นจะต้องใช้วิธีการจัดระบบการศึกษา กำหนดหลักการ องค์ประกอบ และ ขั้นตอนต่างๆ เพื่อประกันคุณภาพการศึกษา ให้ดำเนินไปตามอุดมการณ์ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา อนาคต

Introduction

The education in the future, it is necessary to use the system approach, principle, and other steps to the educational process. All of mention was to ensure the quality of education, pursuant to the ideals of human resources quality.

Keywords: Educational procedure, Future

การจัดระบบตามแนว SIPOF MODEL

จัดระบบ (System Approach) หมายถึง การพัฒนาระบบใหม่หรือการปรับปรุงระบบเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้มีประสิทธิภาพ (Efficiency) และมีประสิทธิผล (Effectiveness) อยู่เสมอด้วยการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) ที่มีอยู่แล้ว เพื่อสังเคราะห์ระบบใหม่ (System Synthesis) โดยพัฒนาองค์ประกอบและขั้นตอน ทำการเขียนแบบจำลองระบบเพื่อการสื่อสาร (System Modeling) และนำระบบที่พัฒนาขึ้นไปตรวจสอบในสถานการณ์จำลอง (System Simulation) เมื่อพัฒนาระบบได้แล้วก็ตั้งชื่อระบบ โดยนำหน้าด้วยแผนและเผยแพร่ด้วยแบบจำลอง (System Model) ที่พัฒนาขึ้น

การจัดระบบการศึกษาไม่ว่าจะเป็นระดับใดต้องดำเนินการโดยอิงองค์ประกอบของระบบเช่น SIPOF Model ที่ประกอบด้วย บริบท (Setting-S) ปัจจัยนำเข้า

(Input-I) กระบวนการ (Process-P) ผลลัพธ์ (Output-O) และผลย้อนกลับ (Feedback-F)

1. บริบท (Setting or Context) หมายถึง สภาพแวดล้อมและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ สถานการณ์ สภาพแวดล้อม รายละเอียด คุณลักษณะ และองค์ประกอบ ด้านเวลา สถานที่ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่เป็นปัจจัยต่อการปรับเปลี่ยนหรือมีอิทธิพลต่อสมาชิกที่อยู่ในแต่ละเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาคนไทยให้เป็นคนไทย ภายใต้บริบทไทยเพื่อผลิตคนไทยให้เป็นคนไทย

2. ปัจจัยนำเข้า (Input) ปัจจัยนำเข้า หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ วิธีการ ทรัพยากร หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่ใส่เข้าไปในระบบเพื่อให้ได้ผลลัพธ์หรือผลผลิตตามที่ต้องการ ครอบคลุมปัจจัยนำเข้าด้านนามธรรม และรูปธรรม

ปัจจัยนำเข้าด้านรูปธรรม ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก และโครงสร้างพื้นฐาน (วัสดุ หมายถึงสิ่งที่ผู้พึง สิ้นเปลืองได้ง่าย ได้แก่กระดาษดินสอ วัสดุคืบ ฯลฯ) อุปกรณ์ หมายถึง สิ่งที่มีความ ถาวร แข็งแรง ไม่ผุพังได้ง่ายเช่น โต๊ะ เก้าอี้ เครื่องมือ ประเภท ต่างๆ สิ่งอำนวยความสะดวกหมายถึง สิ่งที่จะช่วยให้ระบบ ดำเนินไปได้อย่างดี ส่วนโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่อาคาร สถานที่ สาธารณูปโภค (ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์)

ปัจจัยนำเข้าด้านนามธรรม ได้แก่ อุดมการณ์ (ปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และ นโยบาย) และวิธีการ (ระบบ กระบวนการ วิธีการ หรือ เทคโนโลยีที่จะเป็นในกระบวนการผลิต) และการ วางแผนเพื่อให้พร้อมสำหรับกระบวนการผลิตหรือการ ดำเนินงาน

3. กระบวนการ (Process) เป็นขั้นตอน การดำเนินการ หรือการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบเพื่อ ทำให้ได้รับผลลัพธ์ที่ต้องการ กระบวนการที่ทำงานโดย ใช้เวลาและวัตถุดิบและได้ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพ ถือเป็น กระบวนการที่มีประสิทธิภาพ (Process Efficiency)

ในการจัดการศึกษามีกระบวนการประกอบ ด้วยการพัฒนาระบบการศึกษา เรียกว่า แผนการศึกษา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามกำหนดไว้ในขั้นปัจจัย นำเข้าการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาระบบการสอน การ พัฒนาสื่อการเรียนการสอน การพัฒนาสภาพแวดล้อม การเรียนการสอน และการพัฒนาบุคลากร

ในแต่ละกระบวนการหรือขั้นตอนจำเป็นจะ ต้องมีการกำหนดขั้นตอนย่อยตามลำดับขั้น เรียกว่า วิธีการเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการให้ดำเนินไปได้แต่ละ วิธีการก็มีขั้นตอนย่อยเรียกว่าเทคนิค เช่น ในการพัฒนา ระบบการสอน จำเป็นต้องมีการออกแบบการสอน (Instructional design) การดำเนินการสอนตามลำดับขั้น เป็นต้น

4. ผลลัพธ์ (Output) เป็นผลผลิตที่เกิดจาก กระบวนการ ในรูปวัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ ผลิตภัณฑ์ งาน พลังงาน ชิ้นงาน ความรู้สึก ความสนใจ ทักษะ ความ ซำนาญ ฯลฯ ผลลัพธ์ที่เป็นไปเป้าหมายที่กำหนดไว้เรียก ว่า ประสิทธิภาพ (Product Effectiveness) ผลลัพธ์จำแนก

เป็น 5 ประเภท คือ ผลดี (ผลที่เป็นไปตามแผนหรือความ คาดหวัง) ผลพลอยได้ (ผลที่เกิดจากวัสดุเหลือ เศษ หรือ ส่วนเกิน) ผลเสีย (ผลที่ได้ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง) ผลที่ไม่คาดฝัน (ผลที่ไม่ได้วางแผนไว้หรือไม่คาดคิดว่าจะเกิด ขึ้น และผลกระทบ (ผลที่เกิดผลลัพธ์ทั้งบวกและลบที่มีผล ต่อบริบทและผู้เกี่ยวข้องกับระบบ)

5. ผลย้อนกลับ (Feedback) เป็นปฏิกริยาหรือ การตอบสนองต่อผลลัพธ์ของกระบวนการและการ ประเมินเพื่อนำไปใช้ในการควบคุมกระบวนการให้ดำเนิน ไปอย่างมีประสิทธิภาพ การหาผลย้อนกลับต้องมีกลไก เครื่องมือและวิธีการรับข้อมูลที่ตรงไปตรงมาและมีเครื่อง มือวิเคราะห์ตีความและสรุปผลเพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุง ปรับเปลี่ยนและควบคุมระบบทำงานดียิ่งๆ ขึ้น

จากองค์ประกอบระบบทั้ง 5 ประกอบกันเป็น CIPOF Model ผู้พัฒนาระบบการศึกษาจะสามารถสร้าง ภาพการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของ ประเทศไทยเพื่อให้สามารถผลิตประชากรให้มีคุณภาพดั่ง ที่เคยยิ่งใหญ่ในอดีตเมื่อกว่าแปดพันปีมาแล้ว

การนำระบบการศึกษาจากต่างประเทศโดย กระบวนการล้างสมอง ปลุกฝังลัทธิความเชื่อ ค่านิยม และ คุณธรรมที่เบี่ยงเบน ไปจากวิถีไทยโดยผ่านนักเรียนทุน นักเรียนนอกที่เมื่อกลับมาแล้วก็นำวัฒนธรรมและค่านิยม มาครอบงำวิถีไทยจะสร้างความหายนะต่อความเป็นไทย เกินจะถูกกลับได้ ดังนั้น นักการศึกษาจึงควรสร้างภาพอนาคต ที่คำนึงถึงหลักการ ระบบและองค์ประกอบที่จะพัฒนา ประเทศไทยได้อย่างจริงจัง

หลักการจัดการศึกษาไทยในอนาคต

การจัดการศึกษาไทยในอนาคตพึงยึดหลักการ พื้นฐาน 10 ประการ (ทศลักษณ์) คือ

1. หลักการผลิตมนุษย์สมบูรณ์แบบ (Perfect Man) เป็นการจัดการศึกษาเพื่อผลิตประชาชนที่เป็นคน ไทยอย่างสมบูรณ์ ไม่ใช่เป็นคนไทยแต่ขาดสำนึกในความ เป็นไทยเห็นคุณค่าศาสตร์ วิทยาการ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต ไทยดีกว่าของต่างชาติ

2. **หลักความพอเพียงในการดำเนินชีวิต (Self-Sufficiency)** เป็นจัดการศึกษาที่เน้นการดำรงชีวิตบนพื้นฐานความพอเพียง มุ่งความอยู่เย็นเป็นสุขมากกว่าการดำรงชีวิตที่แข่งขันความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย

3. **หลักการเสริมสร้างลักษณะความเป็นไทย (Thai Uniqueness)** เป็นจัดการศึกษาที่ส่งเสริมลักษณะไทยโดยผสมผสานเปลี่ยนผ่านและต่อยอดประสบการณ์ (Transformative Education) เน้นศึกษาที่ยึดประสบการณ์เป็นแกน (Centrality of Experience) วิเคราะห์ใคร่ครวญ (Critical Reflection) และเสวนา (Rational Discourse) นำไปสู่การเรียนรู้ที่ลุ่มลึก (Deep Learning) และพัฒนาการคิดอย่างเป็นอิสระ (Autonomous Thinking) โดยผ่านกระบวนการสร้างองค์ความรู้ (Construct) ตรวจสอบ (Validating) และปรับ/ตีความหมาย (Reformulating) เพื่อค้นหาความหมายของประสบการณ์ที่ได้รับใหม่หรือสิ่งที่เรียน บนพื้นฐานจุดมุ่งหมาย การตัดสินใจ ความเชื่อ ความรู้สึกและค่านิยมเป็นของผู้เรียนเองโดยปราศจากการถูกครอบงำอย่างไร้เหตุผลจากปัจจัยภายนอก

4. **หลักการจัดสมดุลความเชื่อตามวิถีไทย (Balancing Spiritual and Materialism)** เป็นจัดการศึกษาเพื่อสร้างสมดุลความเชื่อทางจิตนิยมและวัตถุนิยม และมุ่งความรู้ควบคู่คุณธรรม ไม่มองแยกฝ่ายวัตถุนิยมที่เชื่อสิ่งที่ตนสัมผัสได้ด้วยหู ตา จมูก ลิ้น และสัมผัส หรือมองสิ่งที่มองไม่เห็นโดยไม่สามารถอธิบายที่มาที่ไปได้

5. **หลักการจัดสมดุลการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ (Balancing Traditional and Modern Ways of Life)** เป็นจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกสังคมไทยแนวดั้งเดิม กับแนวใหม่ เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันและธำรงแก่นแท้ความเป็นไทย มิให้แปรเปลี่ยนหลงใหลกับวิถีชีวิตต่างชาติถูกดูแลจนความเป็นไทยและวิถีไทย

6. **หลักการพัฒนาเนื้อหาสาระไทย (Thai Content-Based Curriculum)** เป็นการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นองค์ความรู้ที่อิง “วิถีไทย” บนพื้นฐานของศาสตร์และวิทยาการ ที่เป็นภูมิปัญญาไทย หลักสูตรต้องปรับเปลี่ยนจากหลักสูตรแบบอิงเนื้อหาสาระเป็นหลักสูตรแบบอิงประสบการณ์ ที่มุ่งให้ทำเป็นทำได้มากกว่า การ “เรียนรู้”

7. **หลักการพัฒนาทักษะชีวิต (Developing Life Skills)** การจัดการเรียนการสอนพึงเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตเพื่อการดำรงชีวิตตามวิถีไทยมากกว่าการสอนเนื้อหาสาระที่ไม่ได้นำไปใช้ในชีวิตจริงหรือมุ่งเรียนให้สูงขึ้นมีการสร้างสภาพแวดล้อมการศึกษาที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการเผชิญประสบการณ์ โดยรักษาสมดุลระหว่างการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนการสอนที่ได้รับการชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตที่ดี มีคุณภาพและคุณธรรม

8. **หลักการพัฒนากิจการในโรงเรียน (Developing Home-in-School Concept)** เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมสถานศึกษาที่เป็นเวทีจำลองสังคมด้วยการพัฒนากิจการในโรงเรียน มีแหล่งความรู้ แหล่งพัฒนาประสบการณ์ และแหล่งบริการเพื่อพัฒนาองค์กรการเรียนรู้ (Learning Organization) ส่งเสริม เติบโตความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ผู้สอน และสมาชิกในสังคม

9. **หลักการพัฒนาฐานความรู้และการจัดการความรู้ (Developing Knowledge Bases and Knowledge Management)** เป็นการพัฒนาฐานความรู้ ฐานความรู้ และการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาและส่งเสริมนิสัยการศึกษาหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Life-Long Education) และควบคู่ชีวิต (Life-Along Education) ด้วยการเชื่อมโยงโครงข่ายและเครือข่ายเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างทั่วถึงทั้งระดับชาติ ระดับภูมิภาค ระดับเขตการศึกษา และระดับท้องถิ่น

10. **หลักการบูรณาการประเมินครบวงจร (Integrating Full Cycle Evaluation)** การประเมินการศึกษาต้องครอบคลุมการประเมินครบวงจร ที่มีสมดุลการประเมินกระบวนการและการประเมินผลลัพธ์ และเน้นการประเมินการเปลี่ยนแปลง ผจญผสมผสาน เผด็จและต่อยอดประสบการณ์ตามจุดมุ่งหมาย การตัดสินใจ ความเชื่อ ค่านิยมและการพัฒนาความคิดอย่างอิสระ

องค์ประกอบ การจัดการศึกษาไทยในอนาคต

องค์ประกอบของการจัดการศึกษาไทยในอนาคต
ครอบคลุมอุดมการณ์ คุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาหรือ
บัณฑิตที่พึงประสงค์ หลักสูตรระบบการเรียนการสอน
เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา สภาพแวดล้อมการ
ศึกษา การประเมิน และการประกันคุณภาพ

1. อุดมการณ์

อุดมการณ์ เป็นภาพเต็มๆที่มุ่งจะไปให้ถึงภาพ
อนาคต คือ การจัดการศึกษาต้องกำหนดอุดมการณ์โดย
องค์คณะบุคคลและได้รับความเห็นชอบจากองค์กรที่มี
อำนาจกำกับดูแล เช่น สภามหาวิทยาลัย หรือ คณะ
กรรมการสถานศึกษา โดยมีการดำเนินการ 6 ขั้นตอน คือ

1.1 กำหนดปรัชญาการศึกษา (Educational
Philosophy) เป็นการกำหนดอุดมการณ์แสงสว่างนำทาง
และทิศทางไปสู่เป้าหมายในการดำเนินงานการศึกษา
โดยสรุปเป็นปณิธาน เพื่อส่องนำทางให้คณาจารย์ และ
บุคลากรสังคมมุ่งมั่น เสริมพลังไปให้ถึงเป้าหมายและ
ประกาศให้สังคมได้รับทราบ

1.2 กำหนดปณิธานการศึกษา (Mission)
เป็นการเขียนข้อความสั้นไม่เกิน 25 คำที่สะท้อนปรัชญา
โดยเขียนในรูปคำขวัญ (Slogan) คติประจำ (Motto)

1.3 กำหนดวิสัยทัศน์การศึกษา (Vision)
เป็นการเขียนภาพแห่งความสำเร็จที่คาดหวังจะเกิดขึ้น
ณ จุดสิ้นสุดของช่วงเวลาที่กำหนด อาทิ 3 ปี 5 ปี หรือ 10
ปี วิสัยทัศน์ (อ่านว่า วิ-ไส-ยะ-ทัศน์) ไม่ควรกำหนดให้
กำกวมซ้ำซ้อนกับปรัชญาหรือปณิธาน และจะต้องไม่ขึ้น
ต้นด้วยคำว่า “มุ่ง” เพราะจะเป็นการเขียนปณิธาน หรือ
“เพื่อ” เพราะจะเป็นการเขียนวัตถุประสงค์

1.4 กำหนดพันธกิจ (Commitments/Mandates)
เป็นการกำหนดพันธสัญญาที่จะต้องดำเนินการจัดการ
ศึกษา โดยขึ้นต้นด้วยคำว่า “มุ่ง” อาจเขียนรวมหรือ
จำแนกเป็นข้อๆ

1.5 กำหนดจุดมุ่งหมายการศึกษา (Objectives)
เป็นการระบุเป้าหมายพฤติกรรมและเงื่อนไขความสำเร็จ

ย่อยที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อดำเนินกิจกรรมการศึกษาสำเร็จ
แล้ว

1.6 กำหนดเป้าหมาย (Targets) เป็นการกำหนด
เป้าหมายผู้รับบริการ เป้าหมายเวลา และเป้าหมายผลผลิต

2. คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาและบัณฑิต ที่พึงประสงค์

ระบบการศึกษาต้องมีการกำหนดลักษณะผู้
สำเร็จการศึกษาหรือบัณฑิตที่พึงประสงค์เพื่อเป็น “ตัววัด”
ให้การพัฒนาคนเป็นไปตามความต้องการของสังคม

ภาพอนาคต คือ การจัดการศึกษาไทยต้องกำหนด
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยยึดแบบจำลองที่หลากหลาย
ผสมผสานทั้งการจัดการ (HILLS Model) การพัฒนา
คุณลักษณะผู้เรียน (MAPS Model, EMASIS Model) และ
พัฒนากระบวนการจัดการศึกษา (HEARTIBE Model)

2.1 แบบจำลอง HILLS Model (สุนทร อมรวิวัฒน์)
เป็นแบบจำลองการจัดองค์การการศึกษาโดยเฉพาะ
มหาวิทยาลัยที่ต้องมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ 1) H-
Healthy Organization เป็นองค์กรที่เข้มแข็ง 2) I-InterLecg
tual Organization องค์กรที่มีเสรีภาพทางปัญญา 3) Learnr
ing Organization เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 4) L-Living
Organization เป็นองค์กรที่มีชีวิต และ 5) S-Smart
Organization เป็นองค์กรที่มีพลัง

2.2 แบบจำลอง MAPS Model (สุนทร อมรวิวัฒน์)
การจัดการศึกษาเพื่อให้ ผู้เรียนเติบโตเป็นผู้ได้รับการ
หล่อเลี้ยงด้วยสุนทรียภาพเชิงปฏิบัติ ด้วยการจัดสาระของ
กระบวนการให้เป็นไปตามทิศทางแผนที่หัวใจ (MAPS)
โดยมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1) M-Music มีหัวใจ
ดนตรี 2) A-Arts มีหัวใจศิลปะ 3) P-Play and Physical
Activities มีหัวใจการแสดง การเล่น และการออกกำลังกาย
4) S-Spiritual Development มีหัวใจที่ได้รับการพัฒนา
จิตใจ

2.3 แบบจำลอง EMASIS Model (ชัยยงค์ พรหม
วงศ์) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นประชาชนไทยที่มี
คุณสมบัติ 6 ประการ คือ 1) Emotional Quality มีความเยือก
เย็น 2) Moral Quality มีความเป็นคนดี 3) Adversity
Quality มีความอดทนอดกลั้น ฟื้นอารมณ์รวดเร็ว 4) Social

Quality เข้ากับคนอื่นได้ดี อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข
5) Intelligence Quality มีความฉลาดและมีสติปัญญา
6) Spiritual Quality มีวิญญาณวิญญูชน ประกอบด้วย
สัมมาทิฐิ 10 ประการ

2.4 แบบจำลอง HEARTIBE Model
(ศาสตราจารย์ ดร.ชัยงค์ พรหมวงศ์) มีแนวทางจัดการ
ศึกษา 8 ประการ คือ

1) H-Humanistic ปรับบริบทเพื่อสังคม “คน”
ให้เป็น “มนุษย์” คือ ผู้มีจิตใจสูง และมุ่งพัฒนาทรัพยากร
มนุษย์ โดยยึดหลักฐานชุมชน ฐานวัฒนธรรม ฐานวิถีชีวิต
และฐานประสบการณ์

2) E-Epistemology รับแนวคิดประสบการณ์
ญาณทัศน์นิยม และอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็น
พื้นฐานความคิดระดับสูง ไม่ผูกกับสัมผัสทางกาย และ
การเชื่อมต่อกันกับสภาพธรรมที่เหนือความเข้าใจของ
มนุษย์

3) A-Architectural Design ปรับสถาปัตยกรรม
โรงเรียน ที่เน้น 5 องค์ประกอบ (1) สถานที่เรียน-บ้านใน
โรงเรียน (Home-in-School) (2) หอความรู้ (Knowledge
Center) (3) หอประสบการณ์ (Experience Center) (4)
หอบริการ (Service Center) และ (5) ส่วนสนับสนุน
(Supporting Facilities)

4) R-Realistic Assessment มีการประเมินที่อิง
ประสบการณ์มากกว่าอิงเนื้อหาสาระและมีการเทียบโอน
ประสบการณ์จากชีวิตจริง

5) T-Thai Ways พัฒนาหลักสูตรการศึกษา/การ
ฝึกอบรมที่อิง “วิถีไทย” แบบพื้นฐานของศาสตร์และ
วิทยาการที่เป็นภูมิปัญญาไทย หลักสูตรต้องปรับเปลี่ยน
จากหลักสูตรแบบองค์เนื้อหาสาระเป็นหลักสูตรแบบ
อิงประสบการณ์ ที่มุ่งให้ทำเป็นทำได้มากกว่า การเรียนรู้

6) I-Integrated Whole ปรับระบบการศึกษา
แบบบูรณาการองค์รวม ผสมผสานการศึกษา 3 รูปแบบ
ในโรงเรียน นอกโรงเรียน ตามอัธยาศัย ด้วยการศึกษ
เพื่อชีวิต จากชีวิต ในโรงเรียนชีวิต

7) B-Borderless ขยายพรมแดนแกนการเรียนรู้
การสอนจากบริเวณโรงเรียนสู่ชุมชน และโลกกว้าง อาทิ

โรงงาน สถานประกอบการ ไร่ นา ฯลฯ ในชุมชนเพื่อเป็น
แหล่งความรู้แหล่งเผชิญประสบการณ์และแหล่งพัฒนา
ทักษะชีวิต

8) E-Experience-Based ปรับเปลี่ยนระบบการ
สอนที่เน้นการเรียนการสอนจากเนื้อหาเป็นระบบการ
สอนแบบอิงประสบการณ์ ที่ผสมผสานการเรียนการ
สอนด้วยวิธีการที่หลากหลาย

3. หลักสูตร

หลักสูตร (Curriculum) ในฐานะสาขาวิชาแห่ง
ประสบการณ์ เป็นองค์ประกอบหลักของระบบการศึกษา
ตามขั้นตอนของระบบการศึกษาที่แต่ละสถาบันการศึกษา
จะต้องพัฒนาขึ้น ดังนั้น หลักสูตรจึงเป็นระบบย่อยอันดับ
แรกที่ต้องกำหนดองค์ประกอบและขั้นตอนไว้อย่าง
ชัดเจน

ภาพอนาคต คือ สถาบันการศึกษาจะต้อง
ประเมินสำรวจปัญหาและความต้องการในการพัฒนา
หลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของคนไทย จาก
ข้อมูลที่รวบรวมจากการการสำรวจปัญญาคือความต้องการ
ของสังคมและคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษาหรือบัณฑิตที่
พึงประสงค์ การพัฒนาหลักสูตรสถาบันการศึกษาจำเป็น
ที่ต้องหาวิธีการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมเพื่อให้ได้
หลักสูตรในการผลิตบัณฑิตให้ตรงกับความต้องการของ
นายจ้าง โดยต้องกำหนดรูปแบบและประเภทของ
หลักสูตร กำหนดความรู้และประสบการณ์ และกำหนด
ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับแต่ละโปรแกรม
การศึกษา โดยพิจารณาความเหมาะสมระหว่างมิติ
หลักสูตร คือ สำหรับแต่ละโปรแกรม หลักสูตรควรจำแนก
เป็นสองมิติ คือ หลักสูตรแบบอิงเนื้อหา หลักสูตรแบบอิง
สมรรถนะ และหลักสูตรแบบอิงประสบการณ์

3.1 หลักสูตรแบบอิงเนื้อหา (Content-Based
Curriculum) เป็นหลักสูตรที่นำเสนอแนวคิด หลักการ
และทฤษฎีพื้นฐานของสาขาวิชา ดังนั้น ส่วนแรกของ
หลักสูตรจึงต้องนำเสนอรายวิชาหรือชุดวิชาแกนเพื่อให้
องค์ความรู้ในแต่ละสาขาที่ประกอบด้วยศัพท์เฉพาะ
ศาสตร์หรือระบบชื่อ (Nomenclature) ที่แสดงศัพท์เทคนิค
องค์ความรู้ (Body of Content) ที่ประกอบด้วยแนวคิด หลัก

การพัฒนาการการประยุกต์แนวโน้มนในอนาคต และ การศึกษาวิจัย (Mode of Inquiries) เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับขยายพรมแดนแห่งความรู้

* ลักษณะสำคัญของหลักสูตรแบบอิงเนื้อหา มี 6 ประการ คือ 1) มุ่งให้ได้ความรู้ตามหลักสูตร 2) ถ่ายทอดด้วยการบรรยายหรือคำรา 3) การเรียนการสอนเกิดขึ้นในโรงเรียน 4) ครูเป็นผู้แสดงนักเรียนเป็นผู้ฟัง 5) สื่อการสอนประกอบด้วยครู กระดานดำ และตำราเป็นส่วนใหญ่ และ 6) การประเมิน มุ่งประเมินผลมากกว่า ประเมินกระบวนการ

3.2 หลักสูตรแบบสมรรถนะ

(Competency Based Curriculum)

เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาทักษะความชำนาญตามลำดับขั้น โดยมีเนื้อหาสาระเพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอน เพื่อนเน้นการเรียนการสอนเน้นการฝึกปฏิบัติ ตามแบบจำลองสมรรถนะที่พัฒนาไว้แล้ว โดยมีครูเป็นผู้กำกับการพัฒนาสมรรถนะให้เป็นไปตามเป้าหมายโดยจัดบริบทการเรียนการสอนภาคทฤษฎีในห้องเรียน ส่วนภาคปฏิบัติฝึกฝนในห้องปฏิบัติการและสถานการณ์จริง และ เน้นการประเมินกระบวนการจากภาคปฏิบัติ

3.3 หลักสูตรแบบอิงประสบการณ์

(Experience Based Curriculum)

เป็นหลักสูตรที่เน้นการจัดเวทีให้ผู้เรียนได้ฝึกประสบการณ์ในวิชาการและวิชาชีพโดยประการแรกผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการเรียนด้วยการลงมือปฏิบัติตามขั้นตอน ประการที่สอง ผู้เรียนต้องเผชิญประสบการณ์ที่พึงประสงค์ในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ในห้องปฏิบัติการ หรือสถานการณ์จำลอง เช่น ผ่านอินเทอร์เน็ตหรือวิธีการเรียนผ่านอิเล็กทรอนิกส์ให้รูปแบบอื่น

4. ระบบการเรียนการสอน

ระบบการเรียนการสอน (Instructional System) เป็นหน่วยบูรณาภาพที่ประกอบด้วยองค์ประกอบของการวางแผน เตรียมการ การดำเนินการ และการประเมินเพื่อแนวทางการจัดการเรียนการสอนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ภาพอนาคต คือ ครูอาจารย์ทุกคนต้องพัฒนาระบบการสอนเป็นของตนเองเพื่อเป็นแม่บทในการจัดการเรียนการสอน และมีการตั้งชื่อระบบการสอนตามชื่อต้น ชื่อโรงเรียน ชื่อเมือง หรือชื่อโครงการ

ระบบการเรียนการสอนจำแนกเป็นระบบรวมที่สามารถใช้กับทุกวิชาและระบบเฉพาะที่พัฒนาขึ้นสำหรับกลุ่มหรือสาระ

5. เทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา

เทคโนโลยีการศึกษา ในฐานศาสตร์ที่ว่าด้วยวิธีการ และการสื่อสารในฐานกระบวนการที่ครูถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ผ่านสื่อหรือช่องทางไปยังผู้เรียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผล

6. สภาพแวดล้อมทางการศึกษา

ภาพอนาคต นักการศึกษา ต้องมองเทคโนโลยีการศึกษาให้มากกว่าคำว่า สื่อ แต่ต้องครอบคลุมขอบข่ายเชิงสาระ ระบบ พฤติกรรม วิธีการ การสื่อสาร การจัดสภาพแวดล้อม การจัดการและการประเมิน ขอบข่ายเชิงภารกิจ ในด้านการบริหาร วิชาการ และบริการ และขอบข่ายเชิงบริบท ในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย ในการใช้เทคโนโลยีการศึกษา

7. สภาพแวดล้อมทางการศึกษา

ภาพอนาคต คือ นักการศึกษาต้องให้ความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมการศึกษา

สภาพแวดล้อมการศึกษา (Educational Environment) หมายถึง สรรพสิ่งที่แวดล้อมการเรียนการสอน หลักการสำคัญ การเรียนจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมที่ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางจิตภาพ และสภาพแวดล้อมทางสังคม

7.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สิ่งที่อยู่รอบตัวที่สามารถสัมผัสได้ด้วยตาหู จมูก ลิ้น และกาย อาทิ ห้องเรียน สิ่งอำนวยความสะดวก โต๊ะเก้าอี้ อนุภูมิ และเครื่องมือ อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการ

7.2 สภาพแวดล้อมทางจิตภาพ ได้แก่ความเข้าใจ กลยณมิตร ความใจกว้างเปิดใจแรงจรร โลงใจแรงจูงใจ และการกระตุ้นให้กำลังใจจากผู้สอนและเพื่อน

7.3 สภาพแวดล้อมทางสังคม ประกอบด้วย ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและความสัมพันธ์ ระหว่างสมาชิกขององค์กร ในด้านการเรียน สภาพแวดล้อมทางสังคม เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ สอนและผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง

7.4 การออกแบบสภาพแวดล้อมจริง ให้ กำหนดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและต้องได้ที่ใช้ใน การดำเนินการกิจและงานของนักศึกษา ได้แก่ ห้องเรียน และห้องสัมมนาสำหรับการสอนทบทวน การสอนเสริม และการสัมมนาเสริม ห้องฝึกอบรม ห้องสำหรับประชุม เชิงปฏิบัติการ ห้องปฏิบัติการ โดยระบุโครงสร้างพื้นฐาน และเครื่องมือ สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการ ฝึกปฏิบัติและการศึกษาชุดวิชาต่าง ๆ ตามระบบการศึกษา ทางไกลที่ยึดสื่อแพร่ภาพและเสียงเป็นสื่อหลัก อาทิ ศูนย์ บริการการศึกษา ศูนย์สอบ ศูนย์ผลิตและแพร่ภาพรายการ วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียง ศูนย์การเรียน อิเล็กทรอนิกส์ และสำนักพิมพ์ เป็นต้น

7.5 การออกแบบสภาพแวดล้อมเสมือนจริง สภาพแวดล้อมเสมือนจริงเป็นสภาพแวดล้อมจำลอง ประเภทหนึ่งที่ไม่มียู่จริงทางกายภาพ นักศึกษาจะเข้า ร่วมในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริงเพื่อให้เผชิญ การกิจและงานการเรียนผ่านมัลติมีเดียบนจอภาพ แล้วได้ รับความรู้และประสบการณ์ผ่านสัมผัสทั้งห้า คือ การเห็น ได้ยิน ได้สัมผัส ได้กลิ่น และลิ้มรส เสมือนได้เผชิญ ประสบการณ์ แบบเผชิญหน้าในสถานการณ์และสภาพ แวดล้อมจริง

8. การประเมิน

ความเชื่อถือนับระบบการจัดการสอนขึ้นอยู่กับ ระบบการประเมิน สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องพัฒนา ระบบการประเมินที่ให้แน่ใจว่า ทุกขั้นตอนของการ ประเมิน โดยเฉพาะการประเมินขั้นสุดท้าย (Summative Evaluation) ที่อยู่ในรูปของการสอบไล่ จะต้องได้รับการ ควบคุมเพื่อให้แน่ใจว่า นักศึกษาเป็นคนทำข้อสอบด้วย

ตนเอง

ภาพอนาคตของการศึกษาไทย ต้องเป็นการ ประเมินครบวงจรที่ครอบคลุมการประเมินก่อนเรียน การ ประเมินกระบวนการ และการประเมินผลลัพธ์

8.1 การประเมินก่อนเรียน (Prior Learning Evaluation) เป็นการความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน ก่อนที่จะเรียนวิชาใหม่เพื่อนำไปเปรียบความก้าวหน้า ทางการเรียนรู้กับการประเมินผลลัพธ์

8.2 การประเมินกระบวนการ ครอบคลุมการ ประเมินก่อนเรียน ประเมินกิจกรรม รายงาน การฝึกงาน และกิจกรรมระหว่างเรียน งานที่มอบหมายให้ทำและ กิจกรรมระหว่างเรียนอาจให้คะแนนและนำไปเป็นส่วน หนึ่งของการประเมินสุดท้าย

8.3 การประเมินผลลัพธ์ ครอบคลุมการสอน กลางภาคและการประเมิน โครงการปลายภาค สถาบันการ ศึกษาต้องพัฒนาแนวปฏิบัติสำหรับการดำเนินการจัดสอบ กลางภาคและปลายภาคการศึกษา ทั้งนี้ การสอบไล่ ต้อง จัดที่สนามสอบที่มีการคุมสอบเพื่อให้สามารถตรวจสอบ บัตรประจำตัวผู้เข้าสอบและป้องกันการแปลกปลอมเข้า มาสอบแทนกัน

9. การประกันคุณภาพการศึกษา

ประกันคุณภาพของระบบการศึกษาเป็นระบบ ย่อยในระบบการศึกษาที่สถาบันการศึกษาพัฒนาขึ้น

องค์ประกอบของระบบการประกันคุณภาพมี 4 องค์ประกอบ คือ การประกันคุณภาพหลักสูตร การ ประกันคุณภาพชุดวิชาการประกันคุณภาพในสถาบัน การ ประกันคุณภาพภายในมหาวิทยาลัย และการประกัน คุณภาพภายนอกโดยองค์กรที่กฎหมายกำหนด

9.1 การประกันคุณภาพหลักสูตร เป็นการ กำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร การใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร โดยดำเนินการตามระบบการ พัฒนาหลักสูตรที่กำหนดไว้

9.2 การประกันคุณภาพระดับการผลิตและบริหาร วิชา/ชุดวิชา เป็นการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของ การเขียนตำราการเสนอเนื้อหาสาระของชุดวิชาในสื่อต่าง ๆ มีความถูกต้องและช่วยให้ให้นักศึกษาหาความรู้ได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ด้วยการให้ชุดวิชาด้วยการไม่ชุดวิชาอยู่ในความสามารถของอาจารย์เพียงคนเดียว แต่อยู่ในความดูแลของคณะกรรมการกลุ่มผลิตและบริหารชุดวิชาเพื่อกรรมการ ได้ร่วมแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ความถูกต้องและทันสมัยของเนื้อหาสาระและถ่ายทอดด้วยวิธีการที่ถูกต้องเพื่อให้นักศึกษาอ่านหรือรับฟังรับชมอย่างชัดเจนและเข้าใจเนื้อหาสาระได้อย่างถูกต้อง

9.3 การประกันคุณภาพภายในสถาบันการศึกษาเป็นการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของระบบการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร การถ่ายทอดเนื้อหาสาระ การให้บริการและการประเมินชุดวิชาต่างๆ ที่นำเสนอผ่านสื่อภาพและเสียง สื่อการเรียนอิเล็กทรอนิกส์และสื่อการเรียนทางไกล ทำการตรวจสอบโดยองค์กรบุคคลที่สถาบันการศึกษาตั้งขึ้น โดยทำรายงานการประเมินตนเองและจัดทำรายงาน (Self Assessment Report-SAR) จัดทำรายการประจำปี (Annual Report) และทำการตรวจสอบคุณภาพภายในทุกปี

9.4 การประกันคุณภาพภายนอกโดยองค์กรที่กำหนด มีการเตรียมการจัดทำรายงาน (Self Assessment Report-SAR) จัดทำรายงานประจำปี (Annual Report) และเตรียมรับการประเมิน โดยคณะกรรมการภายนอกที่สำนักงานรับรองมาตรฐานทางไกลที่มีมาตรฐานและตัวบ่งชี้แตกต่างการศึกษาในระบบมีชั้นเรียน

ขั้นตอนการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาที่จะประกันความสำเร็จ จำเป็นต้องมีการกำหนดขั้นตอนที่จะทำให้การจัดการศึกษามีกรอบและแนวปฏิบัติที่แน่นอน ไม่ตกอยู่ในอำนาจแห่งความโลภหรือความเขลาของฝ่ายบริหาร

อำนาจของความโลภ คือ การจัดการศึกษาเพื่อหวังผลประโยชน์ให้แก่การเมืองและข้าราชการที่เป็นลัทธิ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เช่น สั่งซื้อครุภัณฑ์โดยไม่คำนึงถึงหลักความต้องการของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา เมื่อจัดซื้อแล้ว ก็ส่งไปให้โรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา และไม่มีการเปิดใช้

เครื่องมือเหล่านั้นเลย

ตกอยู่ในอำนาจความเขลา คือ ความไม่รู้จริง เช่น หน่วยงานการศึกษา นำคำว่า “ธรรมนูญโรงเรียน” ไปใช้แทนคำว่า ผลลัพท์ หรือ กฎหมายให้มี “คณะกรรมการศึกษาสถานศึกษา” แต่เมื่อตั้งคณะกรรมการ แทนที่จะตั้งคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการศูนย์การเรียน ฯลฯ ตามประเภทสถานศึกษา (โรงเรียน ศูนย์การศึกษา) ก็ออกกฎกระทรวงให้ตั้ง “คณะกรรมการศึกษาโรงเรียน” เป็นต้น โดยไม่ศึกษาแนวปฏิบัติที่มีอยู่แล้ว เช่น ระดับอุดมศึกษา กฎหมายกำหนดให้มี “สภาสถาบันการศึกษา” ก็ไม่มีหน่วยงานไหนตั้ง “สภาสถาบันอุดมศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สภาสถาบันอุดมศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม หรือ สภาสถาบันอุดมศึกษาสถาบันปัญญาวิวัฒน์” แต่องค์กรเหล่านั้น ล้วนแต่งตั้ง “สภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม หรือ สภาสถาบันปัญญาวิวัฒน์” โดยไม่มีคำว่า “สภาสถาบันการศึกษา” ไม่เป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการการบริหารและการจัดการศึกษาไทยในปัจจุบันเข้าลักษณะบ้านที่มีเฉพาะหลังคาและजूแต่ขาดข้อแปลโครงสร้างรองรับ นั่นคือ มีกฎหมายการศึกษา (พรบ. การศึกษาแห่งชาติ) และมีระบบการศึกษาชาติ (แผนการศึกษาแห่งชาติ) แต่องค์กรการศึกษาต่ำกว่านั้นคือ ภาคการศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาไม่ได้มีกฎหมายและแผนการศึกษารองรับ

ขั้นตอนหลักของการจัดการศึกษา คือ การตรากฎหมาย (Bylaws) พัฒนาระบบดำเนินการที่มีคุณภาพ กำหนดแนวปฏิบัติที่ดี และจัดทำแบบฟอร์ม คู่มือและเอกสารสนับสนุน

1. การตรากฎหมายการศึกษา ประเทศต้องจัดให้มีกฎหมายการศึกษา โดยตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หลังจากนั้นต้องตรากฎหมายลูก (Bylaws) ในรูปธรรมนูญประจำ ภาคการศึกษา คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก เมื่อมีกฎหมายการศึกษาแล้วต้องตรากฎหมายในรูปธรรมนูญการศึกษาประจำจังหวัด ประจำอำเภอ และพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาตามลำดับ

2. พัฒนาระบบการศึกษาระดับประเทศ ภาคการ

ศึกษา จังหวัด อำเภอ และสถานศึกษา โดยพัฒนาในรูปแบบแผนการศึกษา เช่น แผนการศึกษาชาติ แผนการศึกษาภูมิภาค แผนการศึกษาจังหวัด แผนการศึกษาอำเภอ แผนการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา และแผนการศึกษาสถานศึกษา

3. พัฒนาระบบการบริหาร การเรียนการสอน การบริหารและการประเมิน เพื่อเป็นท้าวทางมาตรฐาน คุณภาพในการบริหาร วิชาการ บริการและการประเมิน

4. พัฒนาแนวปฏิบัติ (Best Practices) ตามระบบบริหาร วิชาการ บริหาร และการประเมินที่พัฒนาขึ้นตามขั้น 5.3

5. พัฒนาเอกสารสนับสนุน คู่มือ และแบบฟอร์มเพื่อส่งเสริมการให้บริหาร วิชาการ และการประเมินดำเนินไปตามแนวปฏิบัติ ขั้น 5.4

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาของไทย คือ การขาดการจัดการขั้นตอนที่ 5.2-5.35

โดยสรุป การจัดระบบการศึกษาไทยต้องคำนึงถึงคุณภาพการศึกษาไทยเป็นสถานะเดิมเปี่ยมที่มุ่งจัดการศึกษาให้บรรลุความหมายของการศึกษา ในฐานะ วิทยาการและวิชาชีพชั้นสูง ด้วยการจัดระบบการศึกษา และพัฒนาผู้เรียน โดยคำนึงถึงบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และผลย้อนกลับ เพื่อให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามความต้องการของสังคม